

Ferðavinnan

Oddagrein

FERÐAVINNAN var havd á lofti í eini sjónvarpsending nú í vikuni. Kjakið var sera áhugavort og tosað varð um málbólkar og samskipti millum Ferðaráðið og vinnuna – ella, sum onkur vildi vera við, mangul uppá sama.

EIN faktorur í føroyskari ferðavinnu var ógvuliga lítið nevndur, nevniliga flutningsskipanin bæði sjóvegis og loftvegis. At flutningurin sjóvegis ikki var stórvegis umrøddur er ikki ringt at skilja, eftirsum Sámál Petur í Grund var ein av luttakarunum í sjónvarpsendingini. Hann megnaði at kvetta ferðafólkasambandið sjóvegis til ein av næstu grannum okkara við einum marknaði uppá 60 milliónir fólk – tað er ikki so legið, at hann tegir við tí.

VIT mugu minna á, at tann sjóvegis flutningsleiðin, ið er grundarlagið undir einari av Føroya størstu privatu fyrirkomulagnum, var stovnað í 1975 av Strandferðsluni, ið uppbygdi og rak hesa rutu til 1982. Føroyska ferðavinnan var tá fyrri ein stóran part myndað av Strandferðsluni, sum má sigast at hava verið ein av pionerunum í føroyskari ferðavinnu. Landið bygdi upp frá grundini og tað privata hevur so tikið við og megnað at ment tað grundleggjandi arbeiðið, ið upprunaliga varð gjørt. Soleiðis legði landið lunnar undir einari føroyskari ferðavinnu við einari flutningsskipan, sum í dag verður tikin sum ein sjálvfylgja.

TÁ man í dag tosa um millum annað norðmenn og íslendingar sum málbólkar hjá føroyskari ferðavinnu, so hevði hetta ikki verið gjørt uttan so, at flutningsmynstrið var soleiðis háttátt, at ein sjóvegis ruta var til Noregs og Íslands. At man ikki kann hava okkara størsta granna Bretland sum málbólkar við sínum 60 milliónum íbúgvum skyldast millum annað tað vantandi sambandið sjóvegis.

ATLANTSFLOG, sum eisini hevur stóran týdning fyrri føroyska ferðavinnu, er eisini eitt landsfelag, sum er í ferð við at menna seg við nýggjum rutum. Hetta at landið ger pioner arbeiðið á summum økjum innan ferðavinnuna hevur víst seg at rigga væl í Føroyum.

TRUPULLEIKIN við at menna nakað uppá longri sikt er, at man viðhvørt kann fáa ein landsstýrismann, sum ikki hevur rygg til, ella er visionerur nokk til at gjøgnumføra nakað, sum hevur perspektiv longur fram í tíðina enn eitt valskelið. Sostatt kann alt detta niðurfyrri og harvið spilla fleiri árs arbeiði.

FERÐAVINNAN hevur, sum tað eisini varð nevnt í sjónvarpsendingini, ment seg nógv seinastu árin takkað verið almennum og privatum kreftum, ið hava gjørt eitt miðvíst arbeiði gjøgnum nógv ár. Ferðaráðið er ein almennur stovnur, sum er enn eitt stig í menningini av føroyskari ferðavinnu.

TÁ Ferðaráðið í sínum núverandi líki varð stovnað, legði Javnaðarflokkurin, ið tá umst ferðavinnumál, dent á at velja formann út frá fakligum fortreytum. Fyrst Heðin Samuelsen og síðani Magni Arge vórðu av landsstýrismanninum valdir til formenn í Ferðaráðnum, tí mett var, at teir høvdu fortreytirnar til tað.

SÁMÁL Petur í Grund, sum yvirtók ferðavinnumál í 1994, valdi, sum ikki einaferð, at velja út frá politiskum fortreytum og ikki fakligum fortreytum, tá nýggjur formaður í Ferðaráðnum skuldi veljast. Hesin arbeiðsháttur hjá Sámál Peturi í Grund at seta politisk áhugamálið fram um fakligar vurderingar, var sera óheppin og kann vera ein av orsøkunum, um so er, at samskiptið millum ferðavinnuna og Ferðaráðið er ov vánaligt í dag.

Sosialurin

Viðmerkingar:

Ættarbregði og teldugrunnur

Nakað seinur. á sjóvarfallinum havi eg hug at gerða nakrar viðmerkingar til tjakið um kanningar viðv. ættarbregði og teldugrunn við ættargransking

Mín bakgrund er tann, at eg saman við øðrum føroyskum læknum í nørur ár havi fingist við at kanna hvørt ein ella fleiri sjúkuorsøkir ella medvirkandi orsøkir kunnu finnst í tí genetiska (arvaliga). Hetta hevur verið og er í samstarv við aðrar granskarar á universitetunum í Árhús og í Odense.

Eg skal skunda mær at siga beinan kvenda, til tryggleika hjá teimum, sum við stórum hjálpsmi hava hjálpt okkum við luttøku í slíkum kanningum, at tað onki hevur haft ella hevur við teldugrunn ella slíkar ætlanir at gerða, sum hava verið frammi í tjakinum.

Samarbeiði við deCode
Tað uppskotið, sum kom fram frá Landsstýrinum, kom fyrri meg og onnur, sum verið hava innan økið í fleiri ár, heldur óvantað, tí onginn hevur ráðført seg við okkum fáu í Føroyum, sum hóast alt hava roynt at sett okkum inn í hetta torskilda øki. Bakgrundið hevur verið einfalt, t.d. bert ráðgeving frá amerikonsku spekulatiónsfyrirkøsum deCode ella fólk, sum hava arbeitt fyrri hana (deCode arbeiðir í Íslandi, men kapitalurin er amerikanskur spekulatiónskapitalur burturav).

Í tí líki, sum uppskotið er framlagt, skal Sjúkráðsverk-ið umsita eina stórtøkna ætlan í samarbeiði við deCode í Íslandi. Ætlanin er avskrift frá deCode við stórsiglið arbeiði um samskipaða skráseting av øllum fólkunum, bæði núlevandi og deyðum, tengt saman við upplýsingar

um heilsuviðurskipti, blóðroyndir og annað mangt, og so útgerð og fólk at gera genetiskar kanningar.

Ymsir kanningarhættir

Í hesum fyrri verður gingið út frá nonevndum familjukkanningum, men eisini aðrir kanningarhættir finnst, sum skal nevast seinna. Grundin til at hava alt liggjandi klárt í teldugrunni, er ynski hjá t.d. deCode um longu framanundan at kunna selja handilsfyrirkøsum rættindi til møgulig útslit. Tí má vátast, at ein longu hevur alt tilfarið klárt. Við meira vanligum vísindaligum kanningum innan øki verður farið fram á annan hátt. Tú finnur fyrst tey sjúku, spyr tey um loyvi og so kanst tú savna tilfar til at kanna, avmarkað til hvørja einstaka kannning og sjúku.

Men annars eru ikki allar genetiskar kanningar familjukkningar. Tað eru aðrir hættir, t.d. nonevndar associatiónskanningar, sum vit hava brúkt innan okkara øki. Her kann verða ein fyrimunur, um tú frá luttakarum fær loyvi at kanna, at fólk ikki eru ov tætt í slekt, men annars í slekt longur burtur. Men sjálv kanningin er ikki ein familjukkning, men er ein samanburður av teimum sjúku sum bólkur, samanborið við kontrolbólkar, t.d. frísk fólk, foreldrin ella onnur. Hetta er, sæð út frá familjunni, ein mildari kanningarháttur.

Tørvur á skipaðum viðurskiptum

Annars er at siga, at í samband við genetiskar kanningar eru fleiri viðurskipti, sum

netupp er gott at kanna og fáa skil uppá, eventuelt við lóggávu.

1. Her verður fyrst hugsað um tryggleikan hjá luttakarum og avvarðandi. Hetta øki er fyrri so vítt dekkjað inn við nonevndu síðsemingsnevndini, sum ikki skal verða strangari enn nú, tí so kann onki gerast, men skal møguliga styrkjast við lóggávubakgrund og arbeiðsmøguleikum. Eftir míni meting er tað ikki neyðugt við teldugrunni sæð út frá einum vísindaligum sjónarmiði.

2. Talað verður um, at ránsveidda fer fram millum natúrfólk av teirra biologisk eiginleikum í plantum, djórnum og menniskjum. Her verður ikki hugsað um tað vísindaliga sum so, men í fall hetta fyrri til handilslig produktir. Tað tørva reglar fyrri, hvussu slíkar avtalur skulu gerast og eiga tær at fylgja longu tá reint vísindaligt samarbeiði fer fram millum føroyingar ella við útlendingar, ifall nakað handilsligt skuldi komið burturúr seinna, t.d. heilivágur. Tað skal tilskilast, at verður funnið fram til áhugavert øki innan tað arvaliga á t.d. ávís-um stað ávísom kromosomi, kostar tað milliónir at arbeiða seg fram til sjálvan arvaeging-leikan (genið). Hetta letur seg tí neyvan gera uttan samarbeiði við handilsfyrirkøsum innan heilsivágidnaðin ella líkandi. Her átti tí at verið reglur ella lóggáva um hvussu farast skal fram. Grundleggjandi kann sjálvandi spyrjast, hvør eigur teir

August Wang

arvaligu eiginleikar, tann einstaki ella samfelagið? Grundleggjandi má eisini svarast, at tað er tann einstaki, men við skygsemi kann nokk gerast lóggáva, sum setur krøv til handilsliga nýtslu av tí føroysku biologiini.

3. Veksur áhugin fyrri at gera slíkar kanningar í Føroyum, má ein treytin verða, at við stórru kanningar, má eitt spinn-off verða, at fleiri partar verða lagdir í Føroyum, her hugsi eg ikki bert um tann læknaliga og kliniska partin, men serliga um laboratoripartin, helst í samstarvi við útlendsk laboratorir, sum hava neyðuga førleikan og samstarv úr heim. Higaril hevur í flestu førum bert tann nonevndi kliniski parturin ligið í Føroyum, men um talan verður um stórru projekt, má meira av know-how liggja eftir her. Eisini tí, at nú byrja at koma føroyingar fram uttanlanda við know-how, sum liggur innan líkandi øki, og sum eftir eina tíð innan slíkt projekt í útheimnum, hava førleika at arbeiða viðari í Føroyum. Tað hevur verið nevnt, at førleiki er í Føroyum, t.d. ein breiti, sum hevur arbeitt við líkandi aðrastaðni. Men helst er øki ov víðkæmt at byggja á ein persón, sum kann fáa hug at fara avstað aftur. Tilskilast skal her, at sjálvur tann tekniski útbúnaðurin ikki er so almikið dýrur, í hvussu er ikki, tá samanborið verður við tær útreiðslur sum eru til at lona fólk, serliga innan laboratoripartin, t.v.s. speciallaborantar og biologar o.l. við serkunnleika, tí arbeiði er drúgført. Tann tekniski útbúnaðurin til eitt meðal laboratorium man liggja um eina millión.

Uppskot
Mitt uppskot skal tí verða, áðrenn farið verður undir handilslig projekt, at arbeitt verður uppá:

- eina lóggávu innan øki,
- uppá reglur viðv. handilsligari nýtslu og
- uppá at fáa skapt møguleikar fyrri laboratoripartinum, eventuelt bæði alment og privat, og
- at fáa sett við føroyskar laborantar, lænar, statistikkarar og biologar o.l. innan hetta øki.

August G. Wang

Ein áheitan á Føroya fólk

Havi lisið bókina »Gatefolk og Fyrlysmennesker«, og haldi eg, at henda bók gevur okkum eitt sindur at hugsa um. So kom mær í huga, at kanska vit eisini kunnu hjálpt eitt sindur. Jólni eru í hondum, og royna vit eftir førumini at geva jólagávur, ið hvussu so er til okkara nærmastu. Hvat um vit, sum í mun til mong onnur hava tað gott, í ár eisini geva eina jólagávu til tey, sum liva á gøtuni í Oslo. Eg ivist onga løtu í, at Erna og Njál høvdu verið fegin um eina hjálpanði hond úr heimlandi teirra.

Tað er í Føroya Sparikassa stovnað ein konto, har øll eftir førumini kunnu gjalda pening inn. Kontoin stendur í navninum hjá »Fyrlyskorpset, Uttegate 16 A, oslo v/Ernu og Njál Djurhuus«. Peningurin, ið kemur á hesa konto, fer ikki til Frelsunarherin, men ó-

skerdur til Fyrlyskorpset í Uttegate 16 A, og einans tey kunnu taka pening út av hesi konto.

Kontonummari er: Føroya Sparikassi 9181 - 1286120

Vónandi kemur eitt sindur av peningi á hesa konto, so Erna og Njál kunnu gera jólini eitt sindur hugnaligari fyrri tey, sum einki heim og onga familju

Bókin um Njál og Ernu Djurhuus kom út herfyri. Sverri Djurhuus skipar nú fyrri, at peningur verður savnaðar at stuðla arbeiði teirra millum gøtufólkið í Oslo

hava at hugna sær saman við um jólini.

Blíðar heilsanir Sverri Djurhuus

